

Nr. 2

15. februar 1964

Hilsen fra kongen
Rodfordærver
i læhegn
Værdifuld pjece
om læplantning
Int. tørvekongres
i Leningrad
75-årig
plantningsforening

85. årg.

Oplag: 18.600

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Tag

KVICTA

- et godt middel

mod

KVIK

Sprøjt med 10 kg KVICTA pr. ha i det tidlige forår, ja, gerne nu på frossen jord, men senest 3 uger før såning af bederoer, kålroer, ærter, sennep, vårraps samt kartofler

Kemikalieprisen er ca. kr. 70,- pr. ha

KVICTA, anvendt nu, giver for en rimelig pris en god bekæmpelse af kvik og flyvehavre og dermed et merudbytte af afgrøden, samt for roernes og kartoflernes vedkommende en lettelse i renholdelsesarbejdet. - Det betaler sig at bruge

KVICTA mod kvik.

AKTIESELSKABET

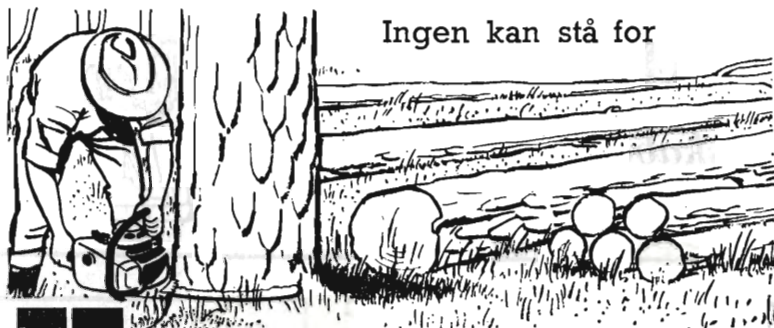
AGRO-KEMI

K ØBENHAVN K
Tlf. CE (01) 6388

AARHUS
Tlf. (061) 3 67 66

ODENSE
Tlf. (09) 11 63 98

AALBORG
Tlf. (081) 2 00 22

Ingen kan stå for

Husqvarna

den effektive og lydsvage motorsav.

Husqvarna model 90 5 HK

Effekt kontrolleret ved prøvekørsel.
Helautomatisk oliepumpe for effektiv smøring.
Special konstrueret lyddæmper.
Arbejdsvægt 11,4 kg.
Kompakt indbygget 5 HK motor.
Demonstration uden forbindende.
17" og 21" sværd m. el. uden vendehjul.

5 HK kr. 1950.—

HUSQVARNA

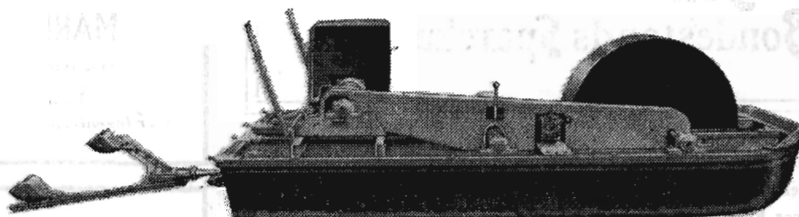
Aaboulevard 35, Kbhvn. V 35 55 06
Aarhus: Jægersgårdsgade 56,
tlf. 2 20 04
Vejle: Henning Hansen, Sønderbro,
tlf. 5200
Lille Værløse: S. A. V., Bygaden 4,
tlf. 48 01 87
Vordingborg Scooter service,
Algade 18, tlf. 839 x

Husqvarna model 70 4 HK

Let motorsav kun 8,5 kg.
Special konstrueret lyddæmper.
Kompakt model 4 HK.
Robust tændingssystem.
Separat tændspole.
15" sværd m. el. uden vendehjul.
Helautomatisk oliepumpe for effektiv smøring.

4 HK kr. 1650.—

Oversvømmelser som følge af tilgroede vandløb kan nu forhindres ved brug af den hosstående afbildede danske slåmaskine, som rationelt afhugger vandplanterne på vandløbsbunden.

Let at transportere, vægt 460 kg, selvsejlende, kan styres og betjenes fra land, robust mekanisk opbygning.

Afprøvet gennem 10 år ved Hjørring amts vandløbsvæsen og anvendes nu i 10 amter.

Egner sig til vandløb, naturlige eller regulerede, med bundbredden ned til 1 m og vanddybder fra 25 til 150 cm. Skårbredde op til 150 cm.

Ved levering til foråret er prisen ca 12.100 kr. incl. oms. og incl. træunderlag til transport, 2 knive til større og mindre bundbredder samt specialværktøj.

Større type med 2 knive og skårbredde 310 cm kan leveres til vandløb med bundbredder fra 3½ m og derover.

FORLANG BROCHURE

W. Brüels Maskinfabrik^A/s, Hjørring, Tlf. 11.

LØVE GARN

Aktieselskabet Holger Petersen

Købmagergade

København K

Nivaagaard Teglværk

Nivaa telefon nr 9

Drænrør
Mursten
Teglblokke
Tentordæk

Omhyggeligt behandlede skovplanter

Danplanex

Planteskoler A/S · Rødekro · Tlf. (046) 62933*

i værdifulde provenienser

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby Telf. 2 10 55 (kalden. 0 81)

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Renseanlægget · Ringtanken (Dansk patent nr. 59820)

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk

Telefon Kjellerup 45 · Efter kl. 17: Telefon Rødkjærøbro 14

Fører kun \triangle mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud

MEJERIERNES OG LANDBRUGETS
ULYKKEFORSIKRING

Gensidigt selskab · Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19, København V · Telf. Minerva 350

Planter for
HAVE
MARK
og
SKOV

Brostrøms PLANTESKOLE

v/ C. Nielsen

Viborg. Telefon (0761) 42

Hårdføre og veldrevne arter for
ethvert formål

Betonvarer og Iso-dæk
Lecablokke og -mursten
Mørtel, sten og grus

A/S MARIUS ØDUM

Randers, telefon (064) 20400

Betonvarer
efter Ingeniørforeningens normer

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon 195 og 1325

Alt i elektricitet

AERLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 2

15. febr. 1964

85. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 60 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktør: H a r. S k o d s h ø j. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), overingeniør N. Venov og distriktsbestyrer J. Alsted. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg

Indhold: Hilsen fra kongen. — Rodfordærver i læhegn. — Værdifuld pjece om læplantning. — International tørvekongres i Leningrad. — 75-årig plantningsforening.

Forsiden: Annonce: SANYL PLASTDRÆNRØR — fra firmaet Skandinavisk Akryl Industri, Viby, Sjælland — under afskibning fra Københavns Havn.

*H*ofjægermesler, godsejer A. Olufsen overbragte under nylårskuren på Christiansborg Hans Majestæt kongen, Hedeselskabets høje prolektor, selskabets bedste ønsker for 1964.

Kong Frederik den IX gav udtryk for sin medfølelse i det tab, Hedeselskabet havde lidt ved kammerherre Chr. D. Lüttichaus død.

Kong Frederik den IX pålagde formanden at bringe selskabets medlemmer og medarbejdere en hilsen med alle gode ønsker for det nye år.

Rodfordærver i læhegn

Af afdelingsleder A. Y D E - A N D E R S E N
Statens forstlige Forsøgsvæsen.

Rodfordærversvampen, *Fomes annosus*, er vel at finde blandt de skadeligste svampe, der angriber træerne i vore læhegn. Den er også en af skovbrugets værste fjender, og indenfor skovbrugsforskningen har man derfor i mange år arbejdet på at finde frem til egnede bekæmpelsesforanstaltninger. På dette område er der i løbet af de sidste årtier gjort ret gode fremskridt, og disse er nu så småt ved at sætte sine spor i det praktiske skovbrug.

I læhegnsarbejdet har man imidlertid endnu ikke rigtig haft øje for de skete fremskridt, måske fordi forbindelsen mellem landbrug og skovbrug undertiden kan være lidt spinkel. Efterstående redegørelse er et forsøg på at råde bod herpå.

Først skal der berettes lidt om svampen og dens levevis, idet en vis viden herom er grundlaget for en rigtig udførelse af de i det følgende beskrevne bekæmpelsesforanstaltninger.

Rodfordærversvampen er en kosmopolit, den findes overalt i nåleskovene i den temperede zone, hvor den ved sine angreb forårsager store ødelæggelser.

Svampens angreb kan ytre sig på forskellig måde, og sygdomsforløbet afhænger blandt andet af træarten og tidspunktet for angrebets begyndelse. Unge planter, der angribes, vil i almindelighed sygne hen i løbet af et par år, medens sygdommen hos ældre træer i regelen kun vil give sig til kende ved, at rødderne og veddet inden i stammen rådner. Det er dog ikke helt ualmindeligt, at også ældre træer dræbes af svampen.

Rodfordærversvampen lever i træer eller stød, hvor den nedbryder veddet. Den kan også leve videre i stammen af et angrebet træ, efter at dette er fældet. Hvor længe svampen kan leve her, afhænger blandt andet af fugtighedsforholdene; tørrer træet, dør svampen — holdes det fugtigt, kan den leve i mange år.

Svampen lever ikke frit i jorden og forekommer således kun på et areal, hvis der findes enten gamle inficerede rødder i jorden, eller hvis der f. eks. er sat hegnspæle hidrørende fra angrebne træer. Svampen er heller ikke i stand til at vokse frit gennem jorden fra træ til træ. Disse forhold skyldes ikke mangel på egnede næringsstoffer i jorden, men derimod, at der i jordbundens mikroflora findes svampe, der overvokser og kvæler rodfordærversvampen.

Af det foregående forstår man, at smitte fra træ til træ kun kan

foregå, når træernes rødder er sammenvoksede eller i det mindste i tæt berøring med hinanden. Desværre betyder dette ikke nogen alvorlig hindring for sygdommens spredning, idet rodsammenvoksninger og rodberøringer forekommer meget almindeligt såvel i nåle- som i løvtræsbevoksninger.

På de angrebne træer, stød og rødder kan man undertiden — og især hen på eftersommeren og om efteråret — finde svampens frugtlegemer. Disse frugtlegemer er i regelen konsolformede, temmelig tynde, 5—15 cm lange og 2—10 cm brede. Oversiden er ujævn og sortbrun, og randen er hvidlig. Undersiden er dækket af et hvidt porrelag, hvori der dannes tusindvis af sporer, der er noget mindre end blomsterstøv. Sporerne dannes året rundt, de frigøres efterhånden som de bliver modne og kan føres vidt omkring med vinden.

Hvis en rodfordærverspore falder på jorden, går den før eller siden til grunde. Lander den derimod på en nylig afskåren nåletræsstøddflade, kan den under passende omstændigheder spire og danne et mycelium, og hele støddet kan på denne måde blive inficeret med svampen. For at infektionen skal lykkes, kræves der et vist mål af varme og fugtighed, og i perioder med frost er der således kun en ringe mulighed for infektion af støddene. Det er kun nyfrembragte stød, der kan blive inficeret på denne vis; ældre stød er i regelen udtørrede eller beboede af andre svampe således, at rodfordærversvampen ikke kan vinde fodfæste her.

Fra stød, der er blevet inficeret på den beskrevne måde ved hjælp af luftbårne rodfordærver-sporer, kan svampen brede sig til nabo-træerne på samme vis som tidligere beskrevet.

Hvor hurtigt sygdommen breder sig fra stød til træ eller fra træ til træ afhænger af flere forskellige forhold og blandt andre af jordbundens indhold af mikroorganismer, der påvirker svampens vækst på rødderne, og træarten. Sygdommen spredes særligt hurtigt blandt træer, der vokser på basiske jorder uanset disses næringsforhold iøvrigt, hvorimod spredningen er hæmmet på jorder med et reaktionstal på under 6. Sygdommen breder sig også hurtigt i bevoksninger på tidligere agerjorder, og i bevoksninger på magre jorder af enhver art.

Som tidligere anført hører rodfordærversvampen egentlig hjemme i nåleskovene, og der findes så at sige ikke den nåletræart, der ikke er modtagelig for svampens angreb. Selv den mest modstandsdygtige nåletræart, den almindelige ædelgran, angribes undertiden ret hårdt.

De forskellige nåletræarter reagerer forskelligt overfor svampens angreb. Hos fyrrearterne og douglasgranen vil et rodfordærverangreb i regelen medføre, at de angrebne individer ret hurtigt syg-

ner hen. Hos rødgran, hvidgran og sitkagran vil angreb af svampen, medens planterne endnu er unge, som oftest bevirke, at de ret hurtigt dør. Hos noget ældre træer vil angrebet medføre, at rødderne og den indvendige del af stammen rådner. De forskellige ædelgranarter vil i regelen gå ud, hvis de angribes i ungdommen, medens de er ret modstandsdygtige overfor senere angreb. Sammenfattende kan det siges, at hvis et nåletræ overlever et rodfordærverangreb, vil dets rødder og indre stammedel alligevel være så hårdt medtaget, at træet meget let vil vælte i stormvejr.

Selv om rodfordærversvampen egentlig hører til i nåleskovene, kan den også godt angribe løvtræarter, når forholdene begunstiger dens optræden. Således kan både eg, bøg, birk, røn, tjørn, poppel og andre løvtræarter angribes og dræbes af svampen. I almindelighed må man dog sige, at løvtræer er meget mere modstandsdygtige overfor sygdommen end nåletræer.

Blandt de forhold, der kan medføre, at løvtræer angribes af svampen, er der to, som man bør holde sig for øje. Det ene er forekomsten af store mængder af smitstof i form af gamle angrebne nåletræstød på plantestedet, og det andet er jordbundsforholdene.

Bevæbnet med denne viden om svampens levevis vender vi os nu mod forholdene i læhegnene.

Jordbundsforholdene på de steder, hvor læhegn i almindelighed er blevet plantet, er fra naturens hånd af en sådan beskaffenhed, at rodfordærversvampen hurtigt vil brede sig fra træ til træ, når den først har vundet indpas. Forholdene er undertiden blevet yderligere forværret ved kalkning eller mergling af jorden forud for plantningen.

Den første etablering af læhegn på landbrugsarealer er i regelen foretaget med nåletræer på jorder, hvor der ikke tidligere har vokset træer. Der har følgelig ved plantningen ikke været smitstof til stede i jorden i tilstrækkeligt omfang til at frembringe sygdom blandt planterne. Disse læhegn har derfor været sygdomsfri, indtil der er blevet foretaget en tilførsel af smitstof i større omfang.

Tilførselen af smitstof kan være sket på to måder. For det første kan der ved hegnets anlæg eller på et senere tidspunkt være blevet anvendt hegnspæle, hvoraf nogle kan have hidrørt fra angrebne træer. Hvis træernes rødder kommer i berøring med inficerede hegnspæle, kan sygdommen overføres til træerne. Dette forhold har været kendt i de sidste 30 år og kan stadig iagttages i læhegnene, idet det desværre ikke har været tilstrækkeligt påagtet. For det andet er der ofte blevet foretaget en tynding blandt træerne i læhegnene. De her ved frembragte stød vil undertiden være blevet inficeret med luft-

bårne rodfordærver-sporer, og sygdommen kan have bredt sig fra disse stød til nabotræerne.

I læhegn, der er plantet til afløsning af gamle, stærkt angrebne nåletræhegn, er der smitstof til stede i rigelig mængde i form af gamle inficerede rødder lige fra plantningstidspunktet. De ny planter i disse læhegn vil derfor ofte blive angrebet af svampen i løbet af en halv snes år eller mindre; resultatet er kummerligt og kan iagttages rundt om i landet.

Efter denne forklaring på, hvorfor tilstanden i sygdomsmæssig henseende er så faretruende, skal der dernæst angives, hvad man kan gøre for at afbøde skaderne.

Groft taget synes der at foreligge tre muligheder for bekæmpelse af sygdommen:

1. Anvendelse af en træart, der ikke angribes af svampen.
2. Iværksættelse af foranstaltninger til hindring af svampens indtrængen i læhegnene.
3. Behandling af sygdomsramte læhegn med kemikalier for derved at udrydde svampen.

Ser vi nu først på den under punkt 1 nævnte mulighed, ja, så forekommer det såre tiltalende, hvis hele problemet kunne løses ved anvendelsen af en sådan modstandsdygtig træart. Desværre er det nødvendigt at nedstemme forhåbningerne, idet alle vore erfaringer — i særdeleshed fra hedeplantagerne og læhegnene — om de forskellige træarters modtagelighed for sygdommen viser, at man skal være mere end almindelig optimist for at regne med at finde en ny træart, der er mere modstandsdygtig end for eksempel egen, og som iøvrigt er anvendelig til læhegnplantning.

Vender vi os derefter til den anden nævnte mulighed, der skulle bestå i ved passende foranstaltninger at hindre svampen i at vinde fodfæste i læhegnene, er der bedre grundlag for optimisme.

Som tidligere nævnt findes der i agerjorder, hvor der ikke tidligere har vokset træer, ikke smitstof i tilstrækkelig mængde til frembringelse af sygdommen blandt træerne i læhegnene. Det er denne tilstand, som man ved passende foranstaltninger skal søge opretholdt. Man skal da for det første helst helt undlade at sætte hegns-pæle af træ i sådanne hegn, idet man må regne med, at henimod 10 procent af de hegns-pæle, der leveres fra plantagerne, hidrører fra træer, der er angrebet af svampen. Vil man trods risikoen alligevel anvende hegns-pæle af træ, bør man kun anvende sådanne, der har været tørret i luften i mindst et halvt til et helt år. Tyndinger i sådanne hegn bør kun foretages i perioder med frostvejr, hvor risikoen for infektioner af stødfliaderne med luftbårne rodfordærver-sporer er stærkt nedsat. Man bør endvidere sikre sig yderligere ved at smøre

de frembragte stødflader med stenkultjæreolie umiddelbart efter hugst. Stenkultjæreolie, der er velegnet til formålet, vil kunne fås ved henvendelse til den lokale Hedeselskabs-skovrider eller skovfoged.

Forholdene i bestående sunde læhegn er ikke anderledes end ovenfor beskrevet. Målet for bekæmpelsen må da blive det samme, nemlig at undgå tilførsel og ophobning af smitstof. Bekæmpelsesforanstaltningerne er følgelig også de samme.

Behandler man et læhegn fra dets anlæg på den angivne måde, er risikoen for et rodfordærverangreb kun meget lille.

Ved plantning af ny læhegn til afløsning af gamle, der er ud-tjente, bør man iagttage yderligere forholdsregler. Uanset hvilken træart man anvender, bør man helst plante det ny læhegn i mindst 10 meters afstand fra det gamle. På denne måde undgår man smitte fra det gamle hegn til de ny planter. I mange tilfælde vil det være ubekvemst at flytte hegnet, og man må da gribe til andre og mere arbejdskrævende — men dog overkommelige — metoder. Man skal da fjerne det mest mulige af smitstoffet fra plantningsstedet, d. v. s. at alle stød og rødder skal tages op. Det vil endvidere være tilrådeligt at vente med tilplantningen til et års tid efter rydningen, idet eventuelt tilbageværende smitstof i jorden da kan være gået til grunde. Har man været omhyggelig ved fjernelsen af rødderne hidrørende fra det gamle hegn, vil der næppe optræde sygdomme i det ny, hvis man ellers følger de tidligere givne anvisninger. Hvis man derimod ikke har fået fjernet alt smitstoffet før anlægget af det ny hegn, vil der allerede et par år efter plantningen kunne optræde sygdom blandt de ny planter. Bliver man opmærksom herpå, bør man fjerne alle planter i 3—5 meters afstand fra den angrebne plante, dernæst foretage en eftersøgning i jorden af smitstoffet, og når dette er fjernet da foretage plantning igen. Den videre pleje af hegnene foretages efter ganske de samme retningslinier, som angivet ovenfor og med stor sandsynlighed for et gunstigt resultat.

I de bestående læhegn, hvor sygdommen af den ene eller anden grund allerede findes, men som alligevel ikke er tjenlige til rydning, stiller forholdene sig anderledes. Her ville det have været af betydning, om vi havde rådet over et middel, som beskrevet under punkt 3. Vi må imidlertid erkende, at vi ikke har et sådant middel til bekæmpelse af svampen, når den først har vundet indpas i træerne. I de omtalte tilfælde er der altså ikke andet at gøre end at lade hegnet stå urørt så længe, som man kan drage nytte af det og derefter rydde og etablere et nyt på den tidligere beskrevne måde.

De angivne bekæmpelsesforanstaltninger er konservative og arbejdskrævende og virker måske ikke så inspirerende, som hvis man

Vi kører frem med

POCLAIN

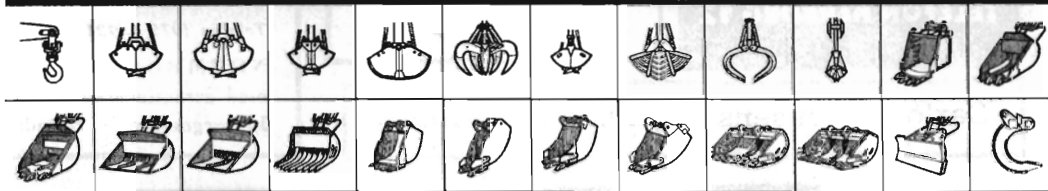
-den fuldhydrauliske gravemaskine, der kan udstyres med 30 forskellige arbejdsudrustninger

**FULDHYDRAULISK
LÆSSE- OG
GRAVEMASKINE**

POCLAIN er en fuldhydraulisk læsse- og gravemaskine i dette ords bedste betydning. Takket være den ideelle opbygning, den robuste motor, den patenterede hydraulikmotor og den kraftige hydraulik, er maskinen yderst anvendelig i uvejsomt terræn. Dette, i forbindelse med store muligheder ved udskiftning af ikke mindre end 30 forskellige redskaber gør, at POCLAIN er tidens og fremtidens foretrukne fuldhydrauliske universalgravemaskine. Leveres både med luftgummihjul (TY 45) og på larvebånd (TC45). Skovkapacitet: 250-800 liter.

- Topydelser - 45 hk dieselmotor
- Krøjning over 360°
- Største stabilitet og bevægelighed

Brønderslev tlf. 450

Aalborg tlf. 27455
Aarhus tlf. 31400
Kbhvn. tlf. (01) 947066

**PEDERSHAAB
MASKINFABRIK A/S**

VANDINGSANLÆG

Ønsker De?

- Gennemført kvalitet
- Lette og stærke rør
- De hurtige og robuste koblinger
- Sprinklere der vander jævnt
- Sagkyndig og reel projektøring
- Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- fordi det er dansk arbejde —

henvend Dem
om brochure
og tilbud

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj pr. Fredericia tlf. (059) 51111 Erritsø 211

SILKEBORG BANK

AKTIEKAPITAL 2.250.000 RESERVER 6.605.000

20 inden- og udenbys afdelinger

BETONKLINKER

til

**HULMURS- OG
STALDISOLERING**

A/S FISKBÆK

**BETONKLINKERFABRIK
TELEFON HERBORG 12**

Importør af ORE-
GON kæder og
tilbehør af motor-
save.

HENNING HANSEN

Skovservice

Vejle, tlf. 5200 (042 1)

**Hulkjærhus
Planteskole**

Rødkjærsgade

Telefon Ans (0681) 25

*Planter til
skov, læhegn og have*

Aktieselskabet

L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 · Tlf. 2 71 55 (3 lin.)
Aarhus

**Markvan-
dingsanlæg**

fra Gudenås Fabriker, Silkeborg, Virklund
Brochure og prislister sendes gerne

Skive

Cementstøberi

Knud Østergaard

Telefon (075 1) 921

NORMRØR

med garantimærket
Imprægnering · Brøndrør

Carlo Mortensens Bogtrykkeri · Viborg

A/s De forenede Teglværker
EGERNSUND - TELF. GRAASTEN 51713 OG 51714
LEVERER TEGLVARER OVER HELE LANDET

kunne have foreslået anvendelsen af en super-træart, der er uimodtagelig for sygdommen, eller et altkurerende kemisk middel. Til gengæld er de givne anvisninger enkle og billige, og de hjælper, hvis de efterleves.

RESUMÉ:

Ved anlæg af læhegn på arealer, hvor der ikke tidligere har vokset træer, iagttages følgende:

1. Anvend den eller de træarter som af vækst- og læmæssige grunde må anses for velegnede på stedet.
2. Undlad at anvende træhegnspæle i hegnene.
3. Foretag de nødvendige tyndinger om vinteren og smør stødene med stenkultjæreolie umiddelbart efter hugst.

Ved anlæg af læhegn til erstatning for gamle, udtjente læhegn iagttages følgende:

4. Hvis muligt, anlæg det ny hegn mindst 10 m fra det gamle og følg anvisningerne i punkt 1, 2 og 3,

eller

5. Foretag en omhyggelig rydning af stød og rødder før plantning, hvis det ny hegn anlægges på samme sted som det gamle.
6. Optræder der sygdom i det ny hegn, fjernes alle planter i 3—5 m's afstand fra det angrebne individ. Smitstoffet i jorden findes og fjernes, hvorefter der foretages gentilplantning. Iøvrigt følges anvisningerne givet under punkterne 1, 2 og 3.

Pleje af allerede eksisterende sunde læhegn omfattes af det under punkterne 2 og 3 angivne.

Værdifuld pjece om læplantning

Landbrugets Informationskontor har fornylig udsendt en fortrinlig, indholdsrig 42-sidet pjece om læplantning. Den kommer på et tidspunkt, hvor konsulent P. Chr. Andersens i mange oplag optrykte lille bog om læplantning forlængst er udsolgt og de fleste steder, hvor den har været i brug, også er opslidt. Det er således også et aktuelt tidspunkt, lækonsulent *Frode Olesen* har udarbejdet en afløser. Ved henvendelse til Informationskontoret eller til Hedeselskabet i Viborg

kan Læplantningsforeningerne og andre interesserede købe den tiltalende lille bog til en yderst rimelig pris.

Konsulent Olesen beskæftiger sig i pjecen med alle de forhold, der berører læplantning. Den er opdelt i lettilgængelige kapitler, der er illustreret med smukke billeder, som han selv har fotograferet ude i marken, så også disse øger bogens saglige kvalitet.

Hele fremstillingen i bogen er givet i korte, måske ofte også lidt for knappe sætninger, men koncentrationen har til gengæld den fordel, at den tvinger læseren til at ræsonnere og tænke sig om. I fremstillingen undlader forfatteren ikke at pege på de ulemper og vanskeligheder, der kan være en følge af læhegnene, og dette virker i al sin enkelthed som en stærk understregning af, at der er så mange fordele og værdiskabelse ved rigtigt udførte og velpassede læhegn, at dette langt overvejer ulemperne. Det skal være *hensigtsmæssige hegn*, der søges rejst, er et udtryk, der gentages, og i virkeligheden er pjecens centrale pointe.

De kendte oplysninger om merudbytte ved læ gentages, underbygget med henvisning til, at jo større højde hegnene opnår, des længere rækker lævirkningen, og at det areal som hegnet optager i gennemsnit kun udgør $2\frac{1}{2}$ % af det areal, der opnår læ. Det nævnes også, at er eksempelvis 5 m høje hegn anbragt med en indbyrdes afstand af 20—30 gange hegnets højde, overlapper de enkelte læzoner hinanden, så vinden ikke noget sted når sin frie hastighed, og hvor der overalt er opnået et minimumslæ på 20 % nedsættelse af vindstyrken, vil vinden her meget sjældent nå op på de hastigheder, hvorunder sandflugt forekommer.

Vi tillader os her at citere hele kapitlet om sandflugtens natur og følger:

Faren for sandflugt er især tilstede i månederne marts, april og maj, når en periode med ringe nedbør og måske frost efterfølges af blæst og storm med vindhastighed over 8 m/sek.

Under fygningen sker der en sortering af overfladejordens bestanddele, idet de fineste og mest værdifulde partikler, fortrinsvis humus, ler og gødningsstoffer, opblandes i højtliggende luftlag og føres bort for stedse, mens de tungere sandkorn bevæger sig langs jorden og samles i driver langs veje og grøfter.

Muldjorden, som forsvinder, kan pr. vægtenhed indeholde indtil 10 gange så meget organisk materiale og kvælstof, og indtil 20 gange så meget fosforsyre som de sammenblæste sanddriver.

Såvel afblæsning af muld som overlejring med sand medfører en forringelse af de pågældende jorder, hvis frugtbarhed og vandholdende evne er stærkt afhængig af de få procent ler og humus, pløjelaget indeholder.

Hertil kommer de skader, der tilføjes såbede og spirende planter gennem sandpisk og direkte mekanisk påvirkning — eller medfører udgift og ulejlighed ved omsåning af marker og oprensning af grøfter.

Fra tidligere tid foreligger talrige vidnesbyrd om ødelæggende sandflugt inden for alle jyske amter. De omfattende plantninger bevirker, at skader af denne art nu forekommer i mindre målestok, men som senere år har vist, dog ofte alvorligt nok.

Ved Madum i Vestjylland blev f. eks. en sandjordsmark på 1 ha stærkt eroderet under vestenstormen 22.—23. april 1960. Forholdene gjorde det her muligt at beregne afblæsningen ved opmåling af en sanddrive, der var aflejret ved et tæt hegn i markens østlige skel. I hegnet lå der 150 m³ sand.

Marken mistede også muldjord, der blæste langt i form af støv. Hvis disse mængder fordeles jævnt over marken, må det antages, at denne er berøvet et jordlag på 2½ cm tykkelse.

Fygningens indtræden er oftest et resultat af en samvirken mellem flere uheldige omstændigheder. Blandt de faktorer, der påvirker processen, må især fremhæves *vindhastigheden* ved jordoverfladen, *jordens sammensætning*, *jordstrukturen*, *vandindholdet* og *det truede areals størrelse*.

Jordens tilstand kan være afgørende. Ler og sandblandet ler danner let krummer af en størrelse, som ikke transporteres af vinden. Med stigende indhold af sand følger større tilbøjelighed til jordfygning. Mange jorder af forskellig sammensætning kan dog være udsat for vinderosion, hvis overfladen er løs, tør og stærkt findelt.

Stærk og dybtgående forårsbearbejdning under anvendelse af tunge og hurtigtkørende landbrugsredskaber kan medvirke til frembringelse af en askeagtig jordstruktur, som under alle forhold bør undgås.

I områder med lette jorder bør der holdes en fornuftig balance mellem ønsket om et veltilberedt såbed og faren ved for stærk jordbehandling.

Vigtigst af alt synes det at være, at tilsåningen sker så tidligt, at jorden bearbejdes og tilsås i fugtig tilstand, hvorved den kan efterlades med en mere vindstabil, krummeagtig overflade.

Sædskifteforholdet er ikke uden indflydelse på fygetilbøjeligheden. Store sammenhængende marken uden plantedække giver ikke alene sandflugten større spillerum, men intensiverer og forstærker erosionen.

Med stigende afstand fra fygningens udgangspunkt sker der nemlig øget opsamling af sandskorn, som ved et stadigt »bombardement« af overfladen nedbryder dennes krummestruktur og modstandsevne.

Den progressive øgning af afblæsningen vedvarer over en distance på op mod 500 m, og en opdeling i relativt smalle marker, hvor de forårsbehandlede

arealer veksler med skifter med rug, græs eller andre overvintrede afgrøder, virker begrænsende på de skader, der vil opstå under en eventuel sandstorm.

Agerretningen bør såvidt muligt være syd-nord, så jordbearbejdning kan foregå på tværs af vestenvinden. Selv små ujævnheder giver en betydelig opbremsning af vinden ved jordoverfladen, og de af redskaberne frembragte jordriller virker som sandfælder, der holder hoppende sandkorn i ro. Af samme årsag bør glattromling undgås, ligesom ringtromlen må bruges med stort mådehold.

Læplantningen, som nedbringer vindhastigheden, giver en sikker og virksomhedsfuld dæmpning af sandflugten, men bør, for effektiv beskyttelse af jorden, altid kombineres med ovennævnte forholdsregler.

For en snes år siden blev det god latin at advare mod de flerrækkede læplantninger, som regel fordi man så for mange slet passede og derfor ofte alt for tætte hegn. I den her foreliggende pjece motiverer konsulent Olesent sin tro på, at det flerrækkede hegn i mange tilfælde har sin berettigelse, idet han bl. a. mener, at det flerrækkede hegn er lettere at forny og holde vedlige, og at der undgås en række ulemper, som findes hos det ensartede, enkeltrækkede hegn. Ved hensyntagen til jordbund, placering og afvekslende artsvalg af træerne i et flerrækket hegn, således bl. a. ved at indplante ammetræer, der senere fjernes og ved anvendelse også af skyggetålende buske i hegnet, er det hans tro, at et sådant hegn har større bestandighed og i det lange løb mindre behov for arbejdskrævende pasning. Det var ønskeligt om lækonsulenten havde ret heri.

I et særligt kapitel gives der en praktisk vejledning i at plante rigtigt. Det er et afsnit der med fordel godt kunne gøres til genstand for studium hos den endnu store kreds af landbrugere, der selv udfører deres plantearbejde. På samme måde indeholder et af de afsluttende afsnit mange gode råd med hensyn til plantning om hjem og have; et andet afsnit går i enkeltheder om pasning og pleje.

Frode Olesens lille bog bør kendes i alle kredse, der interesserer sig for læplantning, og måske endnu mere burde den kendes af alle de mange, der har lyst til eller trænger til at få plantet læ. Den ville stimulere dem til en omgående indsats. Her har læplantningsforeningerne og laugene en opgave med at få bogen ud til folk.

H. S.

International tørvekongres

i Leningrad

I 1954 arrangerede det irske statsselskab, Bord na Mona, den første internationale tørvekongres. Den afholdtes i Dublin med ca. 200 deltagere fra 19 forskellige lande vest for jerntæppet. (Se Hedeselskabets Tidsskrift 1955, pag. 95). Kongressen var godt tilrettelagt, og der blev da også fra alle sider fremsat ønske om fortsættelse af det således påbegyndte internationale samarbejde på tørveområdet.

Allerede dengang var man dog klar over, at alt, hvad den såkaldte vestlige verden havde at byde på med hensyn til moser og moseudnyttelse, var småting i sammenligning med, hvad der fandtes i Rusland, men egentlig viden om forholdene havde man ikke.

I Dublin blev nedsat en komité med en repræsentant fra hvert af de deltagende lande og med den opgave at vedligeholde og udbygge de internationale kontakter mellem tørvefolk. Dette arbejde er siden forestået af Bord na Mona ved lederen af dette selskabs forskningsafdeling, mr. H. M. S. Miller, og det har bl. a. givet sig udslag i en ret godt udbygget litteraturtjeneste, der også har omfattet russiske publikationer. Selv om der kun var tale om korte uddrag og oversigter, stod det dog klart, at russerne arbejdede med moseindustri efter en i den vestlige verden ganske ukendt skala.

Spørgsmålet om afholdelse af en ny international kongres har været rejst med mellemrum, og lande som Tyskland og Sverige har været nævnt som værtslande, men det blev ved snakken. I foråret 1962 lykkedes det imidlertid for Finlands repræsentant i den nævnte internationale komité, professor dr. Albert Sundgren fra Helsingfors tekniske Højskole, at komme i forbindelse med de ledende folk indenfor den russiske moseindustri, og gennem et slidsomt og tålmodigt arbejde lykkedes det for Sundgren og hans russiske forbindelser at få truffet de fornødne arrangementer, så der kunne indbydes til kongres i Leningrad i dagene den 14. til 23. august 1963.

Kongressen fandt sted i Kulturpaladset i Leningrads centrum, og efter at kongressens præsident, professor Rakowsky fra Moskva, havde budt velkommen og redegjort for det forudgående arbejde, blev kongressen åbnet af den russiske industriminister N. Melnikow. Åbningshøjtideligheden var særdeles pompøs, og den blev — efter sigende — omtalt indgående i de russiske aviser.

Der deltog i alt henved 700 tørvefolk i kongressen, hvoraf russerne dog udgjorde mere end halvdelen. 26 lande var repræsenteret. Arbejdet var opdelt på følgende sektioner:

1. Mosernes dannelse og geografi.
2. Udvinning og udnyttelse af tørv som brændstof.
3. Udnyttelse af moser og tørv til landøkonomiske formål.
4. Tørvens fysiske og kemiske egenskaber, kemisk teknologi samt balneologisk anvendelse af tørv. («Balneologi» er læren om dynd- og slambade).

Der var indsendt 152 foredrag eller artikler (papers) til kongressen, men som følge af allehånde sprogbesværligheder m. v. var det ikke lykkedes at udsende disse indlæg til deltagerne forud for kongressen, hvilket ellers oprindeligt var hensigten. Deltagerne fik først dette kæmpemæssige materiale udleveret ved kongressens åbning, og det var en håbløs opgave blot at danne sig et overblik over det, så meget mere som programmet helt igennem var lagt meget stramt.

Jeg fulgte forhandlingerne i sektion 3, hvortil der forelå 34 indlæg. De blev dog heldigvis ikke alle drøftet lige grundigt.

Sprogvanskelighederne var som nævnt betydelige. På forhånd var det bestemt, at russisk, tysk og engelsk skulle være sideordnede sprog, og ved plenarmøderne gik det hele fortræffeligt, idet der her var indrettet simultananlæg med hovedtelefoner, så deltagerne kunne stille ind på det af de tre sprog, der passede bedst. Men ved sektionsmøderne, der så afgjort var de mest interessante, var det ordnet således, at der rundt om i lokalet var placeret tolke — nydelige og meget dygtige unge damer — som man grupperede sig om. De oversatte så med passende lav røst de mere eller mindre ivrige talere, der i alt for mange tilfælde søgte at få presset så meget som muligt ind i den dem tilmålte knappe taletid og derfor var nødt til at sætte fart på. Man vil forstå, at det var store krav, der stilledes til tolkene, som f. eks. under et russisk foredrag fyldt med masser af specielle tekniske udtryk skulle oversætte hurtig tale til et for dem fremmed sprog samtidig med, at de skulle følge med i diagrammer og andre illustrationer på lysbilledskærmen. Også for os tilhørere var det anstrengende, idet der jo var grænser for, hvor tæt 15—20 hoveder kunne placeres ved en forholdsvis sagte talende dame, samtidig med at manden på talerstolen understøttet af et kraftigt højttaleranlæg fyldte rummet med lyde, vi ikke fattede et ord af.

I nogle af Kulturpaladsets sale og korridorer var der arrangeret udstilling af maskinmodeller, diverse fabrikata, billeder og diagrammer fra forskellige lande. Især den russiske udstilling var omfattende, men desværre var der kun tekster på russisk, og det var for de fleste af vesterlændingene meget besværligt at stave sig igennem forklaringerne, og derefter at prøve at finde ud af, hvad de fundne ord

betød. Udstillingerne fra de andre lande var forsynet med tekst på alle tre sprog.

De fleste udenlandske deltagere i kongressen var sikkert på forhånd klar over, at den russiske moseindustri var af stort format, men kun de færreste anede, hvor kolossal en virksomhed der faktisk er tale om.

Godt 60 pct. af hele jordklodens tørvebeholdning findes på Sovjetunionens territorium fordelt på ca. 50.000 områder. Det samlede areal i U. S. S. R. er opgjort til 71,5 mill. hektar og tørveindholdet til 158 milliarder tons. Kun en mindre del af disse enorme ressourcer er taget i anvendelse. Den samlede russiske tørveproduktion, der helt overvejende består af fræsetørv, udgør for tiden omkring 100 mill. tons årligt, men det er hensigten i løbet af de kommende år at forøge produktionen til 250 mill. tons årligt. Sådanne tal siger ikke meget for den læge læser, men til sammenligning kan det oplyses, at tørveproduktionen i Danmark i de år under krigen, da alle sejl var sat til, og hvert eneste moseareal, selv det mindste, blev udnyttet, kun nåede op på 5—6 mill. tons årligt.

Den største del af den russiske tørveproduktion anvendes til elektricitetsfremstilling i kæmpestore kraftcentraler. En mindre del presses i briketter til husholdningsbrug, medens »et ikke ubetydeligt antal procent« af produktionen benyttes som råmateriale til fremstilling af tørvegødning. Der anvendes forskellige fremgangsmåder til fremstilling af tørvegødning, men fælles for dem er, at tørven behandles med ammoniak under en eller anden form, og at den behandlede masse derefter komposteres i en kortere eller længere periode. Den mest anvendte metode er i store træk følgende: Et fræsefelt på velomsat højmosse påføres kali- og fosforsyre-gødning med en specialbygget gødningsspreder. Gødningen indblandes til en bestemt dybde, hvorefter den løsfæsedede, gødede masse samles i revler. Med specielt konstruerede maskiner, der er udstyret med store tanke, behandles tørven i revlerne med ammoniakvand, hvorefter massen samles og komposteres i store stakke. Produktionen af tørvegødning, der anvendes både i landbruget og gartneribruget, andrager allerede nu flere millioner tons, og det er hensigten at udvide produktionen stærkt i de nærmest kommende år. Sideløbende hermed gennemføres der et omfattende forsøgs- og forskningsarbejde med henblik på dels at forbedre produktionsmetoderne, dels at opnå den mest hensigtsmæssige udnyttelse af disse gødningsstoffer.

At dømme efter det på kongressen foreliggende, gøres der ikke alverden ud af dyrkning af moserne i Rusland, hvilket sikkert skyldes, at der er mineraljord nok at tage fat på. På en togrejse fra Leningrad til Moskva var der lejlighed til at se, hvor endeløse strækninger

af tilsyneladende anvendelig jord, der henligger på det nærmeste ubenyttet.

Det er vist karakteristisk for de fleste internationale kongresser, at det mest interessante er de ekskursioner, der foretages i tilslutning til kongressen. I hvert fald var det tilfældet i U. S. S. R. Der blev således aflagt besøg på Sowchosen »Prigorodny« ca. 30 km nord for Leningrad, hvor der anvendes store mængder af tørvegødning, og hvor der gennemføres en omfattende serie dyrkningsforsøg med både russiske og udenlandske tørvegødninger. Sowchosen omfatter 2700 ha, hvoraf 5—600 ha dyrkes med grønsager, der leveres til Leningrad. Der bor ca. 5000 mennesker, af hvilke 1650 arbejder på bedriften. Der produceres 9.200 grise årligt, og af i alt 1600 kreaturer er 760 malkekøer. Arbejderne bor i træhuse, hvoraf mange var særdeles pæne at se på, medens andre gjorde et meget primitivt indtryk. Haverne omkring husene synes der gennemgående at blive gjort meget lidt ud af.

Kongressens besøg var øjensynligt gjort til lidt af en festdag, og det var en stor forsamling af glade mennesker, der tog imod os. Kongressens damer fik overrakt smukke blomsterbuketter af de små piger, og der serveredes sodavand. Desværre hindrede sprogvanskelighederne jo i nogen grad den kontakt, der var lagt op til.

Den mest interessante ekskursion gik til en ca. 180 km syd for Leningrad beliggende virksomhed — Zapljussky — der fremstiller fræsetørv. Turen foregik i busser ad Leningrad-Kiew landevejen, og der var undervejs lejlighed til at se dels rene landdistrikter dels mindre byer. Landet er skovrigt, og så godt som alle huse er bygget af træ. I næsten alle landsbyerne henligger kirkerne som ruiner. Stedvis er landskabet overordentlig smukt med brede, skovkransede ådale. Langs åbredderne var der mange fiskere. Det var udelukkende mænd, men til gengæld var mange kvinder beskæftiget ved, hvad vi vil kalde mandfolkearbejde, d. v. s. vejarbejde, byggearbejder, gadefejning etc.

Virksomheden, vi besøgte, disponerer over ca. 18.000 ha prima højmose med 2—5 m tørvedybde, d. v. s. et areal 3 gange så stort som St. Vildmose. Mosen indeholder ca. 450 mill. kubikmeter tørv. Den er først taget i brug for få år siden, og den er derfor endnu ikke nået op på den fulde produktion, ca. 700.000 tons fræsetørv pr. år. I 1963 er der fremstillet ca. 650.000 tons, hvoraf ca. 20 pct. anvendes til grundforbedringsformål og tørvegødning, medens resten leveres til en kraftcentral.

Der var på turen lejlighed til at bese alle led i udnyttelsen af mosen lige fra kanaliseringen af den rå mose til fræsefelter under fuld

**SMØR
MOTORSAVEN
MED**

Esso V-3

Esso V-3 - kædesmøreolien, der ikke slynges af

Esso V-3 - letflydende, drøj og økonomisk

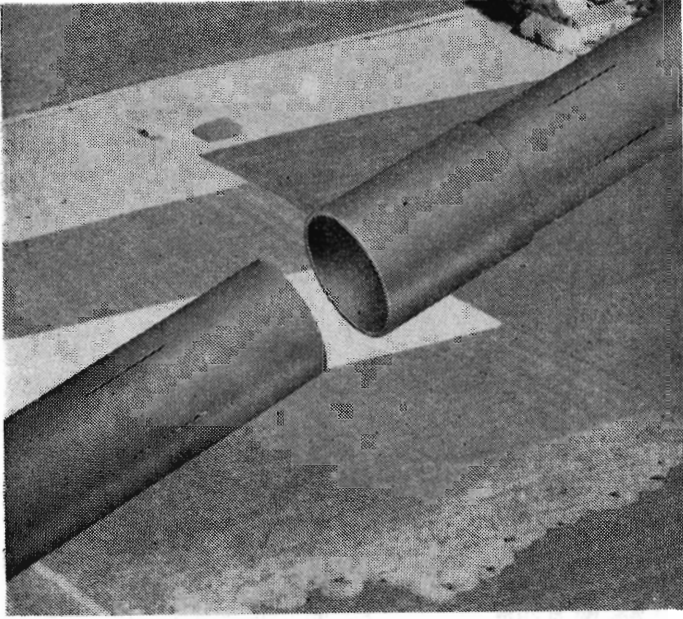
Esso V-3 - beskytter mod rust

Esso V-3 - formindsker slitagen

Esso V-3

- for korrekt og rationel
vedligeholdelse
af motorskøvsave.

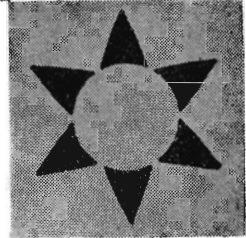
FORLANG BROCHURE MED ALLE OPLYSNINGER FRA
OS — ELLER DERES SÆDVANLIGE LEVERANDØR

STJERNE PLAST DRÆNRØR

Samling ved indstikning — nem nedlægning — lette
og bøjelige — 6 meter lange

A/S **DANSK RØRINDUSTRI**

Fredericia — Telf. (059) 2 32 66

SKANDIA KALK^{A/S}

Kontor: Gug, tlf. Sdr. Tranders 147 (081-39600)

Jordbrugskalk fra værkerne i

Batum

Ferslev

Gug

Kaas

Visse

ERIK EMBORG

H. THEUT^{A/S}

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med fintsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (»hundekød«) omkring stødfugerne. Spørg Hedeselskabet.

AALBORG
AKVAVIT

udnyttelse, og arrangementet for besigtigelsen var forbilledligt tiltættelagt.

I naturtilstand henligger moserne som vandfyldte sumpe, bevokset med tæt birkeskov, og det første, der gøres, er derfor etablering af hovedkanaler, hvilket naturligvis foregår ved hjælp af gravemaskiner. Derefter fældes skoven, og det sker med en særlig »træfældningsmaskine«. På en kæmpetraktor på brede larvebånd er monteret en vandret rundsav (diameter: ca. 1,5 m, tykkelse: ca. 2 cm) på et drejeligt stativ med ca. 10 m høje opstandere. Maskinen kører frem — og skoven fældes ganske, som var det en rugmark, der falder for leen — et fantastisk syn. Der følger nu en maskine, som opsamler, afgrener og afkorter de fældede træer, og stammerne læsses i en påhængt vogn. Optagningen af stød foretages dels med en kæmpegrubber, der flår stødene op og ryster dem grundigt over en kæderist og placerer dem i en efterfølgende vogn, dels med et uhyre af en fræsemaskine, som går i ca. 50 cm.s dybde og bogstavelig talt maler det øverste tørvelag, stød, rodrester og grenstumper til en homogen masse. Den efterfølges af en tung tromle, der efterlader arealet i fint jævn stand. Derefter bliver arealet udgrøftet ved hjælp af grøftegravemaskiner, der kaster den opgravede masse langt bort, således at der ikke bliver volde langs grøfterne, og når denne detailafvanding har virket, er arealet klart til, at oparbejdningen af fræssetørv kan begynde.

Også i dette arbejde er der indsat maskinel i et eventyrligt omfang — store fræsere, maskiner til vending og samling i revler, gigantstøvsugere, staksætningsmaskiner o. s. v. — og alt var i fineste stand og fungerede perfekt.

Zapluskyvirksomheden producerer i 1963 ca. 550.000 t fræssetørv, hvoraf ca. 80 pct. anvendes til en kraftcentral, medens resten anvendes til landbrugsformål, til dels i form af ammoniumtørvegødning. Da moseområdet er beliggende i en tyndt befolket egn, har det været nødvendigt at opføre en helt ny by til virksomhedens folk. Den er helt moderne indrettet og har foreløbig 2700 indbyggere.

En redegørelse for den mere selskabelige side af kongressen og for de indtryk, man under et 14 dages ophold får af tilværelsen bag jerntæppet, hører ikke hjemme i Hedeselskabets Tidsskrift, men der er dog nok grund til at rette den ret udbredte misforståelse, at man i Rusland er omgivet af allehånde forbud, og at bevægelsesfriheden er indskrænket. Vi mærkede i hvert fald intet dertil.

Leningrad er en overordentlig smuk by med et utal af seværdigheder i verdensklasse, og mon ikke den med tiden vil blive et søgt turistmål.

A. Krøigaard.

75-årig plantningsforening

*Omkring Nr. Snede er der på 75 år uddelt over
16 mill. planter.*

Den 29. januar var det 75 år siden Nr. Snede og Omegns Plantningsforening blev stiftet med den i Kongenhus Mindepark hædrede lærer *Jørgensen*, Nr. Snede, som den første meget initiativivrige formand.

Jubilæet blev fejret ved en godt besøgt sammenkomst på Nr. Snede Hotel, hvor formanden, gdr. *Aage Madsen*, Grattrup, indledede med en oversigt over foreningens historie. I de første år var medlemskontingentet 50 øre, men heraf fik medlemmet for 30 øre havefrø tilbage, idet foreningen også havde havebrugets fremme på sit program. I årenes løb er der ialt udleveret 15,1 mill. nåletræer og 1,1 mill. løvtræer. Senere oplyste det faglige medlem af bestyrelsen, skovfoged *P. Madsen*, at nedsættelsen af statstilskuddet i fjor og bortfald af tilskud til rødgran havde medført bundrekord i uddelingen af planter, idet der i 1963 kun var udleveret ialt 38.600 nåletræer og 12.800 løvtræer, fordelt til 57 modtagere. Året før var der ialt udleveret over $\frac{1}{2}$ mill. træer inden for foreningens område, men det oplystes også at henved 80 % heraf havde været rødgran, så det kunne tyde på at statens sparekniv havde fundet et virkningsfuldt sted at sætte ind.

I de forløbne år havde der kun været ialt 5 formænd, nemlig lærer *Jørgensen* til 1907, gdr. *Laust Holm Nielsen*, *Ejstrup*, til 1919, *Jens Madsen*, *Ejstrup*, til 1949 og *Peter Madsen*, Nr. Snede, til 1961, da han afløstes af sønnen *Aage Madsen*, Grattrup. Foreningen har 2 æresmedlemmer, den tidligere formand *Peter Madsen*, og skovrider, skovejer *Madsen*, St. Hjøllund, der begge var til stede. Sidstnævnte fortalte interessant om forskellige erindringer fra foreningen, som han første gang havde haft berøring med i 1902, som elev hos skovrider *Stærmosen*, og senere havde haft direkte tilknytning til fra 1911, da han blev fast tilknyttet som assistent hos *Stærmosen*. Skovrider *Madsen* talte om betydningen af demonstrationsplantninger og plantningernes vedligeholdelse, og udtalte nogen bekymring for det fremtidige tilsyn med og pleje af småplantningerne. Der måtte formentlig findes udveje for en ændring i organisationsarbejdet, således at de nuværende plantningsforeninger ændrede deres arbejdsopgaver noget, så også småplantningernes ve og vel blev varetaget, og skovrideren mente, at det måtte kunne løses i samarbejde med Hedeselskabets skovhuggerkorps og dets forstligt uddannede personale.

Inden deltagerne samledes om et fælles kaffebord havde redaktør *Skodshøj*, *Viborg*, holdt et lysbilledforedrag om Irland. Ved kaffebordet indledte skovrider *Grosen*, *Silkeborg*, med en hilsen og lykønskning fra Hedeselskabet. Formanden for *Give-Brande Plantningsforening*, sognefoged *Mathias Mathiasen*, *Gratrup*, hilste fra naboforeningen og lykønskede til de opnåede resultater, medens

konsulent *Jacobsen* lykønskede fra Vrads Herreds Landboforening og takkede for godt og langvarigt samarbejde.

På given foranledning fortalte red. Skodshøj nogle småtræk fra egnens historie, og sluttede med at anbefale den nye pjece, som lækonsulent Frode Olesen, Skanderborg, fornylig havde udsendt, og som i dagens anledning blev omdelt til kredsforstanderne. I den nye pjece var der meget at lære om nyere erfaringer, og bl. a. var der en mængde gode råd om indplantning og fornyelse med løvtræ og vedligeholdelse af gamle hegn — iøvrigt det samme problem, der havde været til debat ved 50-års jubilæet, hvor red. Skodshøj også havde været festtaler. I de mellemliggende 25 år var udviklingen gået stærkt frem, i dag turde man tale højt om løvtræhegn næsten alle vegne.

Under den afsluttende generalforsamling gav formanden en række oplysninger om det daglige arbejde i årets løb, demonstrationsplantningerne syntes at udvikle sig pænt. Nogle steder kneb det med renholdelse, men fræserarbejdet havde været godt. Plastic-dækning havde også været udmærket, men — som formanden nævnte det — gamle papirsække var billigere at anvende. Kemikaliesprøjtningen var det ikke blevet meget til i fjor, idet der næsten ikke havde været en tørvejrsgod til at få det udført i.

Foreningens regnskab udviste en formue på 4.926 kr. Det vedtoges at forhøje kontingentet fra 1 kr. til 2 kr. Formanden genvalgtes enstemmigt.

I få ord —

★

★

★

Hedeselskabets årsmøde 1964

afholdes i Sønderborg tirsdag den 23. juni. Den 24. juni arrangeres en udflugt for repræsentanter og gæster.

*

Nye forretningsførere

Konsul *Aage Beijer*, Holbæk, der har været forretningsfører for Hedeselskabet i Holbæk distrikt siden 1935, har ønsket at fratæde, og hvervet er derefter overtaget af direktør, konsul *Sigurd Brock*, HOTACO, Holbæk.

— Gårdejer *Hans S. Jensen*, Tornumgaard, Lintrup, der i 30 år har virket som Hedeselskabets forretningsfører i Lintrup distrikt, har på grund af alder ønsket at blive afløst, og hvervet er nu overtaget af Tornumgaards nye ejer, gårdejer *Ejnar Petersen*.

— Efter at sagfører *S. Olesen*, Odense, der har været Hedeselskabets forretningsfører siden 1957, er afgået ved døden, har efterfølgeren i firmaet, advokat *Erik Sørensen*, Vestergade 61, Odense, overtaget hvervet som forretningsfører for Odense distrikt.

*

Hammerum Herreds Plantningsforening

afholdt generalforsamling på Højskolehotellet i Herning den 22. januar. Formanden, *Chr. Skou Olesen*, Krogslund, Hammerum, gjorde rede for årets forløb, og nævnte at en agitation for forhøjede og nye tilskud til foreningen havde givet gode resultater. Forstassistent *Helge Holt* oplyste, at foreningen i 1963 til 280 modtagere havde fordelt 264.800 nåletræer og 130.000 løvtræer med et 30 % statstilskud. Det var en væsentlig nedgang i forhold til året før, hvor der var fordelt statstilskud til 557.000 planter ialt. I det forløbne år havde foreningen dog udover de nævnte planter udleveret 100.000 stk. rødgran uden tilskud.

Ikast—Bording Plantningslaug var kommet igang, og 50 medlemmer havde fået jordarbejdet udført og planterne plantet på tilfredsstillende måde. Den traktortrukne Tolne-plov havde gjort et fint stykke arbejde til alles tilfredshed. Den sidste del af arbejdet for laugene kunne ventes fuldført i dette forår. *Helge Holt* mindede om nødvendigheden af at holde løvtræhegnene rene, og anbefalede at anbringe gammelt halm om dem, det var effektivt, når det kniber med arbejdskraft, og musene gik ikke i den gamle halm.

Redaktør *Skodshøj*, Viborg, holdt derefter et foredrag om læplantning, hvor han navnlig kom ind på den stigende interesse for og muligheden for øget anvendelse af løvtræ i hegnene. Dette gav anledning til en lille diskussion, hvori bl. a. skovrider *Mørck Sørensen* deltog med en advarsel mod at svigte nåletræerne, der hørte hjemme i det jydsk landskab, og jo bl. a. bevarede den lægivende egenskab hele året.

Formanden, *Chr. Skou Olesen*, blev genvalgt til bestyrelsen, og det blev vedtaget i 1964, at anvende de 5 % af statstilskuddet på 30 % til fortsat at yde gratis planter til demonstrationsplantninger.

*

I forbindelse med generalforsamling i Aabenraa Amts Landboforening den 27. juni modtog gdr. *Bent Jensen*, »Højvang« ved Aabenraa, et sølvfad fra »Jens Hørlücks Mindelegat« som en anerkendelse for det store arbejde for plantningsagen, *Bent Jensen* har udført i området omkring Vojens, hvor han i en årække var bestyrer på »Billundgaard« og her gennemførte en omfattende flerrækket læplantning, således at egnen få år efter nærmest havde fået skovkarakter. *Bent Jensen* har i forvejen plantningsforeningernes sølvbæger. Mindelegatet bestyres af A/S Plantningsselskabet »Sønderjylland«, hvis formand, borgmester *Paulsen*, Tønder, foretog overrækkelsen.

*

Svenska Skogvårdsforeningens Tidsskrift »Skogen« blev den 9. januar udsendt i et fornemt jubilæumsnummer i forbindelse med tidsskriftets 50-års jubilæum.

Dets indhold var en oversigt af blivende skovhistorisk værdi over svensk skovbrugs udvikling fra den tid, da svenske skove blev hugget ned, uden hensyntagen til fremtidig udvikling, til nutidens moderne rationaliserede drift, hvor hugsten er større end nogensinde, men hvor tilvæksten i skovene år efter år er endnu større. For 50 år siden baseredes skovdriften i Sverige på selvsåning, medens der overalt i Sverige nu plantes til fornyelse — årligt flere hundrede millioner planter.

Skal »Skogen« takseres efter rette vurdering, må bladet og dets skribenter tillægges en meget væsentlig del af æren for, at svensk skovbrug har nået det høje stade, det står på i dag.

*

A/S Borris plantage

udbetaler i år 10 % i udbytte. Formanden, *I. Thomsen Hansen*, oplyste på generalforsamlingen, at driftsregnskabet balancerede med 40.124 kr. og status med 149.544 kr. Overskuddet var på 6.273 kr., og formuen udgjorde 119.094 kr.

*

Udnævt til afdelingschef ved kulturteknisk afdeling

Med virkning fra 1. januar 1964 er overingeniør *Niels Venov*, Viborg, den 23. januar udnævnt til afdelingschef ved Hedeselskabets kulturtekniske afdeling.

Niels Venov er født 1912 i København, blev civilingeniør i 1935 og blev i 1939 ansat ved Hedeselskabet efter i de foregående år at have videreført sin uddannelse i forskellige ingeniørfirmaer, bl. a. 2 år hos firmaet Kampsax, hvor han var beskæftiget med de store jernbanearbejder i Persien.

I alle årene har Niels Venov været tilknyttet den kulturtekniske afdeling i Viborg, og blev her i 1954 udnævnt til overingeniør, og ved afdelingschef Frode Eberts død i efteråret konstitueret som afdelingschef.

*

På Naturfredningsforeningens generalforsamling den 11. januar blev dir. *Fr. Heick*, Hedeselskabet, indvalgt i Naturfredningsforeningens hovedbestyrelse.

*

På *Aabybro Plantningsforening*s generalforsamling gav formanden, gdr. *Søren Nielsen*, Boelsgaard, stærkt udtryk for utilfredshed med, at rødgran var slettet som tilskudsberettiget efter de nye regler for tilskud til læplantningsarbejdet. Standsningen af tilskuddet i fjor havde iøvrigt medført, at der kun ialt var udleveret 14.000 planter i 1963.

*

Plantesalget blev i 1963 det hidtil laveste i Himmerlands Læ- og Hegnsplantningsforening, oplyste fhv. forstander *Hakon Sørensen* på foreningens generalforsamling i Aars. Der blev udleveret 6.700 løvtræer og 6.400 nåletræer mod året før ialt 144.000. Ukrudtsforsøgene var nu indstillet, men erfaringerne her kunne samles i, at man det første år holdt rent om læplanterne, og derefter kunne man fortsætte med kemikalier.

Til formand genvalgte *Hakon Sørensen* og til bestyrelsen konsulent *Rudolf Jensen*.

*

Sølvbøger for opdyrkning af 130 tdr. land hede

— Det er trods alt bedre at lægge pengene i jorden end at betale dem til skattevæsenet, sagde hedeopdyrkeren *Hans Christensen*, Orten, da han og hans hustru *Mette* den 13. december fik overrakt Hedeselskabets sølvbøger af direktør *Fr. Heick* som anerkendelse af deres livslange, dygtige arbejde med hedeopdyrkning.

Hans Christensen, der nu er 68, stammer fra Kirkeby i Henne sogn, men blev opdraget hos en onkel og tante i Oksby. Efter soldatertjenesten var han en vinter på Ladelund landbrugsskole, og nogle år efter, i 1923, købte han »Ud-

stykningsgaarden« i Orten, hvortil der hørte 20 tdr. land opdyrket jord og 30 tdr. land hede, nærmest mose og kær. 3 uger efter købet blev han gift, og i fællesskab kom de to mennesker til at udføre en gerning, der hurtigt satte sig synlige spor. 400 m³ sten blev fjernet fra den højereliggende del af jorden, og i den lave jord blev der efterhånden grøftet og drænet og fjernet ris og vidjer. I 1924 blev der købt 11 tdr. land hede til og 1928 yderligere 90 tdr. land hede — det sidste areal betaltes med 16.500 kr. I 1933 var næsten al gammel og ny jord bragt under kultur — og som Hans Christensen siger, faktisk med de samme to heste.

Nu fremtræder det hele som uigenkendeligt fra, hvad det engang var. Det er altsammen sund og ydedygtig jord og med gode moderne bygninger og med småplantninger hist og her og mange læhegn i skellene.

I 1951 var gården næsten gældfri og blev da solgt med 61 tdr. land for 140.000 kr., medens besætningen indbragte 60.000 kr. Inde i Orten byggede Hans og Mette derefter et godt hus, hvorfra de driver de resterende 90 tdr. land, den tidligere hede, hvorpå der nu er græsningsfenner, som i 1963 fødte ca. 120 kreaturer.

Ved siden af dette store opdyrkningsarbejde har Hans og Mette Christensen taget livlig del i sognets kulturelle liv med tillidsposter for Hans på mange områder. Han har således været medlem af sognerådet og er i dag formand for Varde og Omegns Mergelselskab.

*

Ca. 20 brunkulslejer har været i virksomhed i 1963, og der er derfra ialt leveret godt 3 mill. tons brunkul til danske kraftværker, varmecentraler og større industrielle virksomheder. Værdien af produktionen andrager ca. 50 mill. kr.

*

I dagene 16.—24. februar er der arrangeret en international landbrugsudstilling i Brüssel omfattende et overdækket areal på 110.000 m². Rejseselskaber fra andre lande har gratis adgang, når der forud anmeldes.

*

Det store årlige stævne for svensk skovbrug, »Skogsveckan«, afholdes i Stockholm i dagene 28. februar—5. marts.

*

Legatportion på 1000 kr. uddelt

Ved en festlig sammenkomst i forbindelse med husmandskredsforeningen »Fremad«s generalforsamling i Skive den 28. januar tildeltes den 85-årige *Kristian Svenningsen*, Nautrup, 1.000 kr. af Anders Fr. Ludvigsens legat til hedeopdyrkere i Fjends og Salling Herreder.

Forinden forstander *Krøigaard*, Hedeselskabet, overrakte legatet til Kr. Svenningsen søn, idet Kr. Svenningsen på grund af sygdom var forhindret i at være til stede, oplyste »Fremad«s formand, *Henry Andersen*, at foreningen i sin indstilling til Hedeselskabet havde udtalt ønske om, at legatet blev tildelt fader og søn i fællesskab, men da dette formelt ikke kunne lade sig gøre, fik faderen legatet, »og så ordner resten sig jo nok«, sagde Henry Andersen.

*

HD udgave

RIMAS

„Gold Digger“

Nu i

grøftegraver type 200 H

... med en hel skovfuld af fordele

Ringsted Jernstøberi & Maskinfabrik a/s - Telf.: (03 615) 1848

Salgsinspektører: N. Stadsgaard-Thomsen, Tlf. Yding 7
Gregers Nielsen Tlf. Ringsted 1592

Gottlieb Larsen, Tlf. Haderslev 2 5071
E. Lehn, Tlf. Glumsø 386

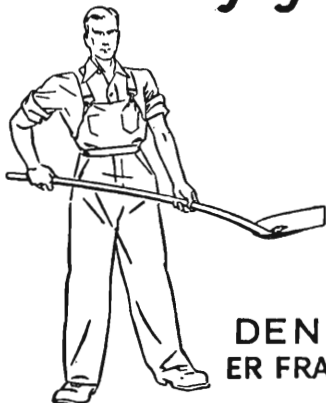
Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved C. M. Christiansen, Århus.

Telefon: Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12

Fabrikation af jordbrugskalk og foderkridtmel

Den er rigtig!

DEN ER FRA

Zinck GODT-HAAB

FRØCONTORET

KOLDING

Telf. 4344

FRØAVL
FRØHANDEL

Herning Hede- & Diskontobank

10.30—12.30. 14.30—17.00

Telefon (0711) 5 - 273 - 720

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (0761) 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15

Lørdag: Kl. 9—12

Aftenspedition:

Fredag kl. 18.30—20

Filialer:

Karup

Flyvestationen Karup

Mammen

Løgstrup

A/S Skive

Grundlagt 1896
Markfrøkontor

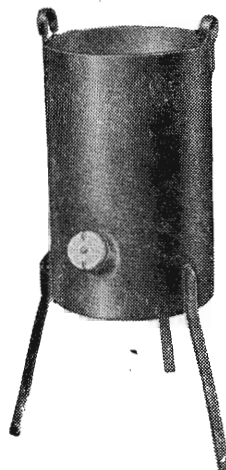
Telefon Skive (0751) 94

FRØAVL

FRØHANDEL

BILLIGST til udtørring af nybygninger ved vinterbyggeri er

HEDESELSKABETS TRÆKUL

— giver højeste varmeudvikling.

— kulsyreudviklingen sikrer hurtigste pudseafhærdning.

— ovnen er nem at passe og let transportabel.

HEDESELSKABETS TRÆKUL og OVN

kan bestilles hos Deres leverandør i bygningsmateriale eller direkte hos

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 601 - 602

N. Skytte

Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 214

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

ALT I CEMENT **VARER**

Vi kan levere rør i alle gængse størrelser efter ingeniørl. normer.
Hurtig levering — reel betjening.

TJÆREBORG CEMENTSTØBERI
• Telefon 21 •

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse
Telf. Herning (071 1) 3733 (fl. lin.)

Kontortid:
Mandag-Torsdag 10-12,30 og 14-17
Fredag tillige 18,30-19,30
Lørdag 10-12,30

Hjortsø Planteskole
Tlf. Viskinge (03493) 20 Srebølle

har siden 1896 leveret planter til **SKOV HAVE og MARK**

Forlang tilbud

HANDELSBANKEN
i Viborg

Filial af Aktieselskabet Kjøbenhavns Handelsbank

Kontor i **KARUP og KØLVRAA**

J. C. Halvorsen & Sønner
Kroghsgades Cementstøberi
Kontor: Nordborggade 57, Aarhus telefon 45999
Fabrik: Lystrupvej 60, Risskov telefon 7 73 19

Træplanter til Have- og Kirkegaard
Mark og Skov
Plænegræs

LOMBORGS PLANTESKOLE
GRANHØJ v. AALBORG

TLF. 2 01 01 TLF. 3 40 40

Stort, farveillustreret katalog sendes gratis på forlangende

Røde drænrør
fra 2"—12" haves altid på lager
Forlang tilbud

**„SOFIENLUND“
TEGLVÆRK**
Telefon Ulstrup (0621) 10

Kaas Briketter

Hovedforhandler:
NORDJYLLANDS KULKOMPAGNI
Nørresundby
Telefon (081) 2 20 44
Fabrik: Kaas Kaas Tlf. Nr. 11

Varde Bank
Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og Fiskerihavnen

Stenvad Cementstøberi
Telf. (063) Stenvad 6
Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres
ALTD LEVERINGSDYGTIG

PALUDANS Planteskole A/S
KLARSKOV

Skovplanter, allétræer, hæk- og hegnsplanter
Forlang prislister
Telf. Klarskov (03 782) 9

Midtjydske Teglværkers Salgskontor s. m. b. a. — Alle størrelser i drænrør leveres
Telefon Viborg 1330

C L O C

AKTIESELSKABET
NORDISK BRANDFORSIKRING

ALLE ARTER FORSIKRINGER

GRØNNINGEN 25 - ØBENHAVN

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor Ølgod Telefon 58 og 59

Prima drænrør *Stenstrup og
Odense Teglværkers kontorer*
Telefon Stenstrup 19

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

Fredenshøj Teglværk

Aabenraa Telefon (046) 22127

Sine forsikringer tegner man i

NORDISK

Liv og Ulykke

Grønningen 17, København K. Telefon Min. 8111.

**Bjerringbro
Cementvare-
fabrik**

ved Th. Petersen
Telefon (076 1) Bjerringbro 111

Alle \triangle mærkede rør
impregnerede og
uimpregnerede

Stort lager
Altid leveringsdygtig

**FYENS
LANDMANDSBANK**

ODENSE

Vestergade 33 - Telf. 11 46 11

Åben 9½—12½ og 14—16, lørdag 9½—12½
Fredag til kl. 17. Udfører alle bankforretninger

Rødkjærsbro Cementvarefabrik v. J. T. Birk

Telefon Rødkjærsbro 14
FORLANG TILBUD

Fører kun \triangle mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager.

Frøavlscenret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (074 1) 533

Frøavl og frøhandel

DANSK STÅLGÆRDE bedste hegn til
mark og skov

AKTIESELSKABET NORDISKE KABEL- & TRAADFABRIKER

AARHUUS PRIVATBANK Stiftet 1871 ÅRHUS KØBENHAVN

Større arbejdsydelse. . mindre driftsomkostninger med

McCULLOCH

McCULLOCH busk-rydder

Den velbeskyttede rundsav rydder på et øjeblik alle buske og småtræer. Praktisk styr med gashåndtag. Bekvem bæresel. Alt i vejrbestandige materialer af bedste kvalitet.

Samme aggregat kan påmonteres GRÆS- OG HÆKKEKLIPPER, som let og hurtigt klipper hække og svært tilgængeligt græs.

McCULLOCH gren-fræser

til beskæring af træer. ROTO-BIT skær af specialhærdet stål. Fræser med lethed indtil 4" tykke grene af. Efterlader en helt glat flade. Skærer lige effektivt oppe som nede. Letvægtsbæret stativ. Fås med 6 eller 12 fod rørskaft.

McCULLOCH jordbor

let, hurtigt og perfekt aggregat, når der skal opsættes hegnspæle m. v. 6", 9" og 12" bor. Borer f. eks. 9" hul, 1 m dybt, på mindre end 2 minutter.

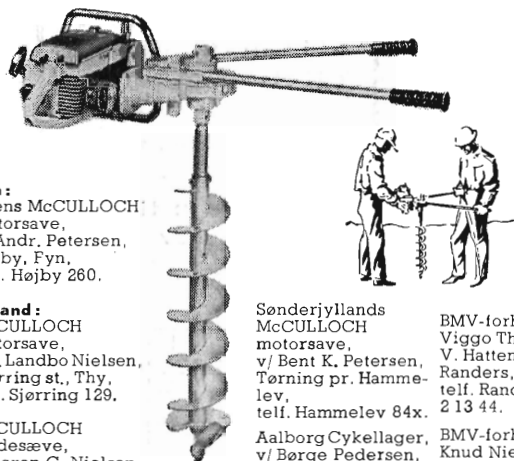
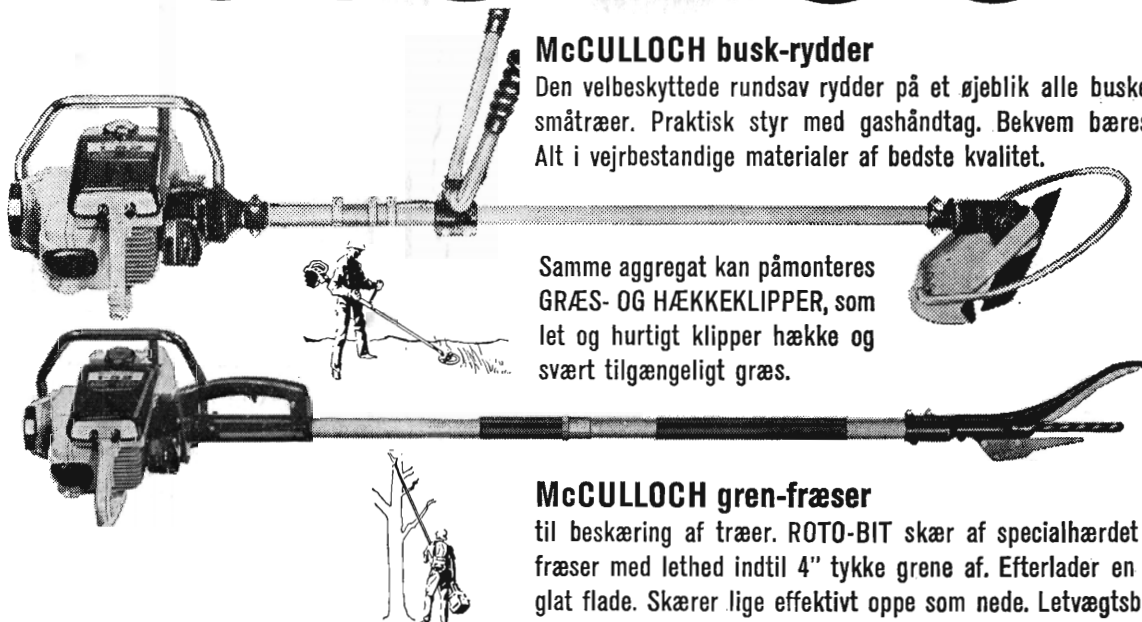
Ring eller skriv efter brochure

ENEIMPORTØR

Carl F. Petersen

Tlf. Hi. 3138

Gasværksvej 9 - København V.

Fyn:
Fyens McCULLOCH
motorsave,
v/ Andr. Petersen,
Højby, Fyn,
telf. Højby 260.

Jylland:
McCULLOCH
motorsave,
v/B. Landbo Nielsen,
Sjerring st., Thy,
telf. Sjerring 129.

McCULLOCH
kædesave,
v/Jørg. Rasmussen,
Siem pr. Terndrup,
telf. Terndrup 193

McCULLOCH
motor skovsage,
v/Jørg. Rasmussen,
Lundby pr. Aulum,
telf. Aulum 355.

Sønderjyllands
McCULLOCH
motorsave,
v/ Bent K. Petersen,
Tørning pr. Hamme-
lev,
telf. Hammelev 84x.

Aalborg Cykellager,
v/ Børge Pedersen,
Jernbanegade 17,
Aalborg,
telf. Aalborg 3 4029.

NSU-forhandler
Henry Vorre,
Gothersgade 33c,
Viborg,
telf. Viborg 2163.

BMV-forhandler
Viggo Thomadsen,
V. Hattenstr. 11—13,
Randers,
telf. Randers (064)
2 13 44.

BMV-forhandler
Knud Nielsen,
Nørrebrogade 16,
Århus C.,
telf. Århus 335 - 44.

NSU-forhandler
Niels Blumensædt,
Vestergade 51—53,
Silkeborg,
telf. Silkeborg 2330.

Hammel
McCULLOCH
service,
v/Jens Peder Rohde,
Vadstedvej 13,
Hammel,
telf. Hammel 69.

Mekaniker
Holger Knudsen,
Gyvelvej 7, Give,
telf. Give 404.

NSU-forhandler
Rich. Søndergaard,
Købmagergade 8,
Fred erica,
telf. Fredericia 1295.